

१८ देखि २२ महिनामा पहिलो पटक बाली जाने गर्दछन् । असल व्यवस्थापनमा यो भन्दा पनि चाँडो बाली जान सक्छ । सामान्यतया बाली जाने उमेर भन्दा उमेर बढ्दै गयो भने लागतमा वृद्धि हुन जान्छ । त्यस कारण पहिलो पटक बाली जाने उमेरको आधारमा समयमै बाली जाने तर्फ ख्याल गर्नु पर्दछ ।

ख. दुई बेतको अन्तर

एउटा गाईको एक वर्षमा एक बच्चाको आधार मान्नु पर्छ । सामान्यतया गाईको दुई बेतको अन्तर १२ देखि १४ महिनाको हुने गर्दछ । समयमै बाली गएन भने प्राविधिकको सहयोग लिनु पर्छ । किनकी यो अबधि जतिजति बढ्दै जान्छ त्यतित्यति नै प्रति ईकाइ दूध उत्पादनमा कमि आई लागतमा पनि वृद्धि हुन जान्छ ।

ग. समयमै गर्भाधान गराउने

गाईलाई साँढे खोजेको १२ देखि १८ घण्टाभित्र साँढे लगाउनु वा कृत्रिम गर्भाधान गर्नु पर्दछ । समयमै यो काम गर्न सकिएन भने फेरी २१ दिन कुर्नु पर्ने हुन्छ ।

यी माथि उल्लेख गरिएका बुँदाहरूमा ध्यान दिई समयमै बाली जाने व्यवस्था गर्न सकिएमा प्रति ईकाइ उत्पादन वृद्धि भई उत्तिकै लगानीमा बढी लाभ लिन सकिन्छ ।

६. उत्पादन लागत कम गर्न ध्यान दिनु पर्ने केही अन्य मुख्य बुँदाहरू

क. त्यस्तो कुनै खर्च कटौति वा क्रियाकलाप नगर्नुहोस् जसले कूल दूध उत्पादनमा कमि ल्याउन सक्छ । लगानीलाई जहिले पनि त्यसको प्रतिफलसँग दाज्नुहोस् ।

ख. त्यस्तो कुनै खर्च कटौति वा क्रियाकलाप नगर्नुहोस् जसले गाईको गर्भाधानमा नकारात्मक असर पार्न सक्छ ।

ग. आय-व्ययको अभिलेख राख्नुहोस जसले गर्दा कति लगानी र कति प्रतिफल आई रहेको छ भन्ने कुराको जानकारी भई सोही आधारमा अन्य निर्णय गर्न सहयोग पुगोस् ।

घ. उत्पादनका साधनहरू (खास गरी जग्गा, उपलब्ध जनशक्ति, वस्तुगत पूँजी आदि) को बढी भन्दा बढी उपयोग हुने गरी गाईको संख्या निर्धारण गर्नुहोस् ।

न्यूनतम लागतमा गाईपालन

नेपाल सरकार

कृषि तथा पशुपन्थी विकास मन्त्रालय

पशु सेवा विभाग

राष्ट्रिय पशुपन्थी श्रोत व्यवस्थापन तथा प्रबर्द्धन कार्यालय

गाई आनुवंशिक श्रोत केन्द्र

जिरी, दोलखा, फोन नं. ०४९-४०००६६

website: www.cgrcjiri.gov.np, ldfjiri2014@gmail.com

लेखन तथा सम्पादन

श्याम सुन्दर यादव, पशु विकास अधिकृत
(shyamtiti@gmail.com)

(आ.व. २०७५/०७६)

परिचय

गाईपालन व्यवसायलाई निर्वाहमुखिबाट व्यवसायिकरणतर्फ लैजानु आजको आवश्यकता रहेको छ । यसतर्फ जाँदा एकातिर लागत र अर्कोतिर लाभको लेखाजोखा गर्नुपर्ने हुन्छ । यस्तो अवस्थामा कि त लाभ अंश बढाउन सक्नु पर्छ कि त लागतको अंश घटाउन सक्नु पर्छ । तुलनात्मक रूपमा लागत घटाउन सकियो भने प्रति ईकाइ लाभ बढी लिन सकिन्छ । लागत कम गर्नको लागि केही मुख्यमुख्य निम्न बुँदाहरूमा ध्यान दिनु पर्दछ ।

१. बढी दूध उत्पादन दिने गाई पाल्ने

बढी दूध उत्पादन दिने गाई पालेर, आहारा, गोठ तथा श्रमको खर्चमा कटौति गर्न सकिन्छ । ४ लिटर दूध दिने ४ वटा गाई पालेर दैनिक १६ लिटर दूध उत्पादन गर्नु भन्दा ८ लिटर दूध दिने २ वटा गाई पालेको खण्डमा कम लागतमा उक्त परिमाणको दूध उत्पादन गर्न सकिन्छ ।

२. आहारा व्यवस्थापन

क. घाँसमा आधारित गाईपालन

तुलनात्मक रूपमा दाना खुवाएर गाईपालन गर्नु भन्दा घाँसमा आधारित गाई पाल्नु सस्तो पर्न जान्छ । बाह्रै महिना

हरियो घाँसको उत्पादन तालिका बनाएर अघि बढ्नु पर्ने हुन्छ । यसको लागि घाँसको खेति कहाँ र कसरी गर्ने प्रश्न

आउन सक्छ । हिउँदको समयमा ठाउँ अनुसार जै, बर्षिम, भेच, केराउ, सफतलको खेति गर्न सकिन्छ । त्यसरी नै वर्षा याममा मकै, सोरगम, टियोसेन्टी बाजराको खेति गर्न सकिन्छ । आली, डिल, कान्नाहरूमा वर्षेभरी हरियो घाँस उत्पादन गर्नको लागि सेटेरिया, नेपियर, कुडजु, अम्रीसो, दिनानाथ, डेस्मोडीयमका साथै डालेघाँसहरू लगाउनु पर्दछ । सामुदायिक वन, कबुलियति वन, निजी वन तथा खेर गएका अन्य क्षेत्रहरूमा स्थान विशेषको आधारमा जस्तै स्टाईलो, ज्वाइन्टभेच, सेटेरिया, नेपियर, मोलासेस जस्ता उपयुक्त घाँसहरू लगाउनु पर्दछ ।

ख. आफ्नो खेतबारीमा पाईने घाँसको संरक्षण तथा उपयोग गर्ने र उपयुक्त तरिका अवलम्बन गर्ने

वर्षा याममा बढी भएको घाँसलाई हे, साईलेज बनाएर घाँसको अभाव भएको समयमा खुवाउने गर्नु पर्दछ । त्यसै गरी घाँस र परालको समुचित तथा अत्यधिक उपयोगको लागि घाँस र पराललाई मसिनो टुक्रा पारी खुवाउनु पर्दछ । सुकेको पराललाई पानीमा भिजाई खुवाएमा यसको खपत बढी भई खेर जाने मात्रा घटाउन सकिन्छ ।

ग. पशुको उत्पादन अवस्था र क्षमताको आधारमा आहारा खुवाउने

गाईको अवस्था (थारो, गर्भिणी, लैना, दूध उत्पादनको क्षमता आदि) को आधारमा आहाराको मात्रा निर्धारण गरी सकेसम्म भिन्दाभिन्दै वा अलग-अलग समुह बनाई दूधालु तथा बढी दूध दिने गाईलाई अरुको तुलनामा बढी आहारा खुवाउने व्यवस्था मिलाउनु पर्दछ । त्यसै गरी हरियो पोषिलो घाँसको साथै सुख्खा समयमा हे, साईलेज, टोटल मिक्स राशन, यूरिया मोलासेस मिनरल ब्लक आदि निश्चित मात्रामा खुवाउनु पर्दछ । यसरी यी आहारमा भएको लगानी र दूधबाट आउने प्रतिफलको आधारमा कति मात्रासम्म खुवाउनु

सकिन्छ त्यति मात्रासम्म मात्र खुवाउनु पर्दछ ।

घ. स्थानीयस्तरमा पाईने आहाराको उपयोग बढाउने

बजारबाट किनिने दाना भन्दा स्थानीयस्तरमा पाईने मकै, चोकर, पिना, भेलि, दालको चुनी आदि मिसाएर खुवाउँदा दानाको प्रयोग कम भई लागतमा कटौति गर्न सकिन्छ । तर बढी दूध उत्पादन दिने गाईको हकमा प्राविधिकको सल्लाह अनुसार थप सन्तुलित दानाको व्यवस्था गर्नु पर्दछ ।

३. नियमित रूपमा संक्रामक रोगहरू विरुद्ध खोप लगाउने

गाईमा लाग्ने मुख्यमुख्य रोगहरू जस्तै भ्यागुते, चरचरे, पट्के, खोरेत गौगोटी आदि विरुद्ध प्राविधिकको सहयोगमा तालिका नै बनाई खोप लगाउँदा रोग लागेर हुने क्षतिलाई कमि गर्न सकिन्छ ।

४. आन्तरिक परजीवी विरुद्ध औषधि खुवाउने र बाह्य परजीवी नियन्त्रणका उपायहरू अवलम्बन गर्ने

आन्तरिक परजीवीले नजानिदो पारामा उत्पादनमा नकारात्मक असर पारी रहेको हुन्छ । जसको कारण उत्पादनमा कमी भई प्रति ईकाइ लागत बढी रहेको हुन्छ । त्यस कारण प्रत्येक चार-चार महिनामा प्राविधिकको सहयोगमा आन्तरिक परजीवीहरू विरुद्ध औषधि खुवाउनु पर्दछ । प्रायजसो गाईको शरिरको बाह्य भागमा देखा पर्ने जुम्रा, किर्ना, उपियाँ आदि देखिएमा समयमै सावधानी पूर्वक नियन्त्रण गर्नु पर्छ ।

५. समयमै बाली जाने व्यवस्था मिलाउने

क. पहिलो पटक बाली जाने उमेर

सामान्यतया स्थानीय गाई २८ देखि ३४ महिनामा, वर्णशंकर कोरली २२ देखि २६ महिनामा र उन्नत कोरली